

Jó emberek

Egy autochton budapesti az udvariasság lélektanán töprengett. Neki elmeséltem, hogy a külső Kerepesi úton van egy ház, abban a házban egy trafik – s hogy tovább is a mesék stílusában szóljak –, abban a trafikban egy galambősz néni, aki reggelente mindig új udvariasságot ad a trabukkóim mellé. Nem tudom, mióta csomagolja már a trabukkókat az öreg néni. Csak annyi bizonyos, hogy soha senki nem engedte el a kis bolt kilincset anélkül hogy vissza ne fordult volna, s egy hálás, félig csodálkozó, félig kételkedő tekintetet ne vetett volna az öregasszonyra. Évek óta szemlélem már ezt a furcsa csendéletet. Az öreg néni mindenkinek udvariasan köszön, fáradhatatlanul válogatja ki a legszőkébb szivarokat, és cigarettáinkat úgy göngyöli be, mintha mi, szájunkat keserítő és tüdőnket rongyoló füstös szörnyek, tulajdon édes fiai lennénk. A budapesti furcsán érezi magát ebben a legendás boltban. Megáll a küszöbön és visszatekint, nem hibbant-e meg a szegény asszony elméje? Azután hálásan viszonozza a figyelmet – szokatlanul hálásan –, és elmosolyodik. Sohasem láttam olyan fanyar és különös grimaszt, mint amivel a budapesti az udvariasságot fogadja.

Azt hiszem, mindnyájan megfutjuk ezt a karriert az udvariasságtól a különségig. Bús külön, spirituszba való különlegesség itt minden udvarias ember, és szinte kötelező szabály az udvariatlanság. Nem szeretjük egymást, s ami még rosszabb, nem is tudjuk ezt titkolni. Ha pedig véletlenül utunkba akad valaki, aki lelki finomsága folytán nem a mi sértő udvariasságunkkal él, előbb gondolunk a kényszerzubbonyra, mint arra, hogy nem ő az őrült, hanem mi. Mindenki jogosulva érzi magát, hogy mások agyvelejébe belovagoljon. Azok a bizalmaskodó, de minden tisztelet nélkül való kávéházi kérdések, melyekkel naponta ostromoljuk egymást, nemigen mások, mint szalonruhába bújtatott betyárvirtusok és glaszékesztyűs kanásztempók. A teljes *Grenzverwischung* városa ez, ahol mindenkinek köze van a másikhoz. Hiába a határjelző kő, a tilalomfa. Egyéniségedet semmi sem védi a tolakodó budapesti udvariasság ellen. Ez a fölfricskázó és

letegező bizalmasság bekukucskál koponyádba, kinyitja szívedet, s aztán, mikor minden körülszaglászott, cinikusan fütyörészve magadra hagy gondjaid és bajaid társaságában.

Innen érhető, miért devalválódnak nálunk csaknem a semmire azok a kedves formák, melyekkel másutt egymást, de mindenekelőtt magukat becsülik meg az emberek, s egy percre vagy legalább egy másodpercre ízléssé varázsolják maguk körül a levegőt. A hideg és tisztes távolság nálunk szükségtelen, mi rögtön megveretgetjük egymás vállát. Nem látjuk által, hogy az udvariasság nem is annyira mások megtisztelése, mint inkább a magunk körülzárt különvalóságának védelme. Így természetes is az udvariatság. A budapesti házmaster, ha csak teheti, nem köszön. Álmos arccal, lógó lámpával jelenik meg előtted a hajnal barátságatlanul kék órájában, akár az élő Önvád, és bár a kapu alja csendjében valami önkéntelen kapcsolat keletkezik közted és közte, mord szótlansággal ballag vissza ágyába. Az ember gyöngé és előre köszön. A liften majdnem egy percig utazik veled, s mert mind a ketten unalmas tétlenségben vesztegelték, mi sem lenne természetesebb, mint hogy legalább a borraivaló fejében, unaloműzőül becsülne meg pár udvarias szóval. De ő mégse szól. Miért? Szándékosan nem akarja kellemessé tenni neked és magának azt az ügyis holt időt, míg együtt vagytok? Sajnálja talán a melegséget? Nem. Ő egyszerűen budapesti.

Ez a mi rideg és szóvalan közönyünk rányomja fakó bélyegét egész életünkre. A magyar szótárban hiába keresnénk oly szavakat, melyekkel az európai szeretetreméltóság kedveskedik, nálunk az úriemberi túlzásnak és előlegezett becsülésnek legfeljebb ha ironikus értelme van. Nem is érted azt az illatos, diplomatikus, korrekten hideg előkelőséget, mellyel az angol államférfi *admirable*-nak nevezi az előtte álló tökfilkó beszédét, bár magában, befelé, éppúgy nevet rajta, mint te. Ezek a társas élet aranyfüstös papírpénzei, ezek az apró szalonbonbonok, melyek arra szolgálnak, hogy megédesítsék olykor-olykor fanyar szájunk ízét, és általuk csínján kimondhassuk igazi véleményünket. A francia előtt is minden *merveilleux*, *magnifique*, és *admirable*. Igaz, hogy ezeknek a szavaknak már az ő szemükben sincs értékük. De boldogok, ha másokkal elhitethetik, s legboldogabbak, ha magukat csaphatják be velük.

Szegény budapesti a sok sértő udvariasság közepette boldogan fedez föl néha egy-egy öntudatlan finomságú lelket, és a mese kertjébe állítja. Itt élnek közöttünk ismeretlen ismerőseim, és mégse tudok róluk semmit. Szolgálnak, pedig nem a szolgálaim. Fáradt másodperceimnek ők adnak szárnyat. Egy barátságos köszönéssel ők indítják meg fáradt napomat, s egy semmivel hitet adnak az életre. Sokszor szinte megcsap lelkök melegsége.

Az a távírász az, aki legelőször kapja ki kezedből izgatott sürgönyöd. Az a telefonos kisasszony, aki azokon a baljós őszi napokon, amikor semmi se sikerül, s a központ szüntelenül azt recsegi füledbe, hogy „mással beszél”, figyelemből, unalomból vagy szeszélyből egy másodperccel elébb köt össze orvosoddal, és így a telefondróton vezeti le idegességedet, mely különben ideghálózatod tépázta volna meg. Vagy az a villamoskalauz, aki nem is annyira kötelességből, mint udvariasságból figyelmeztet. Ezek a budapesti udvarias emberek. Mindegyiktől kapunk egy-egy másodpercet, egy tekintetet, egy intést. Azután eltűnnek. Sokszor elgondolkozom, mi ad nekik erőt, hogy a szeretetlenség e városában a társadalmi kényszeren túl fölemelkedjenek az udvariasság és a kötelességteljesítés kék régióiba? Meddig pazarolják melegségüket ezek az emberek, meddig égnék a mi fagyos világunkban, mint csendes, rejtett, melegítő kályhák? Megköszönhetem-e nekik egyszer, hogy a sok-sok apró másodperccel meghosszabbítják életemet? Találkozom-e velük? Látom-e még arcukat?

Kik ezek?...

(*A Hét*, 1908. november 15. – *Á*, 321–324. old.)